

Mikołaj Kopernik jako prekursor polityki monetarnej

dr hab. Mariusz Andrzejewski, prof. UEK

Akademia Kopernikańska

Lidzbark Warmiński, maj 2025 r.

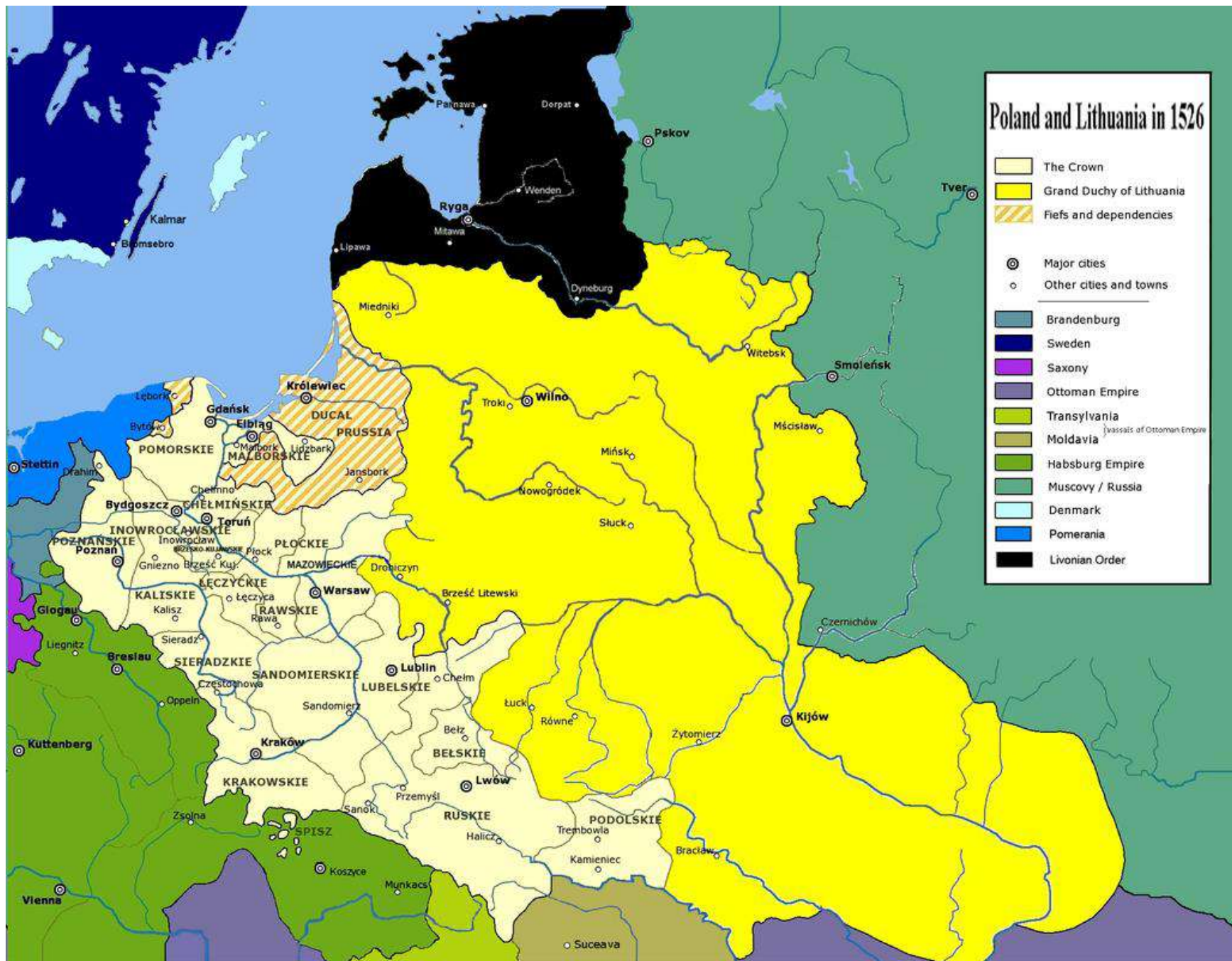
Mikołaj Kopernik (1473-1543)

Nie tylko astronom

- prawnik, urzędnik, dyplomata, lekarz i niższy duchowny katolicki, doktor prawa kanonicznego, zajmujący się również astronomią i astrologią, matematyką, ekonomią, strategią wojskową, kartografią i filologią.
- Kopernik jest najbardziej znany jako astronom – twórca heliocentrycznego modelu Układu Słonecznego. Autor dzieła *O obrotach sfer niebieskich*.
- Jest mniej znany ze swoich teorii dotyczących wartości monety, które stanowią przełom w pojmowaniu tego, czym jest pieniądz. Mało mówi się również o tym, że Mikołaj Kopernik w swoich rękopisach zawarł obserwacje i poglądy na temat ówczesnej gospodarki, które były bardzo nowatorskie i kontrowersyjne jak na tamte czasy.
- Nazywany prekursorem myśli ekonomicznej: Mikołaj Kopernik był jednym z pierwszych zwolenników nowoczesnej polityki pieniężnej, autorem *Traktatu o monecie* z 1522 r. czy chociażby *Rozprawy o biciu monety* z 1526 r., w której udowodnił, że *pieniądz gorszy wypiera lepszy*.
- Był synem Mikołaja, mieszczanina krakowskiego, handlującego miedzią z Gdańskiem, od 1458 obywatela Torunia, kupca i staromiejskiego ławnika, oraz Barbary z Watzenrodów, wywodzącej się z patrycjatu toruńskiego.

Mikołaj Kopernik – edukacja i dalsza kariera

- Po śmierci ojca, gdy młody Mikołaj miał 10 lat, jego edukacją i wychowaniem zajął się brat matki, ówczesny biskup warmiński Łukasz Wantzenrode. W wieku 18 lat Kopernik rozpoczął studia na Akademii Krakowskiej (dziś Uniwersytet Jagielloński) w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych. W tamtych czasach nauka astronomii w Akademii była w rozkwicie. W 1495 r. ukończył studia w Krakowie, następnie 4 lata studiował w Bolonii. Po powrocie na Warmię został kanonikiem, a w 1501 r. za zgodą kapituły wyjechał kontynuować naukę z zakresu prawa i medycyny w Padwie.
- Po studiach zakończonych obroną doktoratu z zakresu prawa kanonicznego Mikołaj Kopernik powrócił na Warmię i przez kilka kolejnych lat pracował razem ze swoim wujem.
- **Od 1507 r. został skierowany do Lidzbarka**, a ilość obowiązków ograniczała jego działalność naukową. Prawdopodobny konflikt z wujem dotyczący niechęci Mikołaja do święceń kapłańskich i przejęcia po Watzenrodzie katedry, spowodował wyjazd Kopernika z Lidzbarka do Fromborka, a następnie do Olsztyna, gdzie pełnił funkcję administratora dóbr.
- Do jego obowiązków należało np. sporządzanie map i dokumentacji dotyczącej zagospodarowania terenów i ich zasiedlania, leczenie biskupów warmińskich, członków kapituły i podległej im ludności.

Mikołaj Kopernik – jako prekursor myśli ekonomicznej

- Opracował *Traktat o monetach*. Wygłosił go publicznie na zjeździe stanów Prus Królewskich w Grudziądzu (1522 rok).
- Jest znany z *Rozprawy o biciu monety* z 1526 r., w której udowodnił, że pieniądz gorszy wypiera lepszy (**Prawo Kopernika-Greshama**)
- był także zwolennikiem tzw. **metalistycznej teorii pieniądza**, co oznacza, że źródło wartości monety upatrywał w kruszcu – złocie lub srebrze, którego zawartość oznacza nominalną wartość monety. Stał na stanowisku, że ceny towarów są proporcjonalne do zawartości kruszcu w monecie, dlatego nie można zmniejszać jej wartości, a proceder ten – stosowany przez niektórych władców – nazywał spodleniem. Jego zdaniem, takie praktyki powodowały wzrost cen złota i srebra, a co za tym idzie – wzrost cen towarów i usług, co dziś nazywamy inflacją.

Monety – półgrosz koronny z 1507 roku i półgrosz świdnicki

Reforma monetarna według Kopernika

- Kopernik uważał, że bicie monet powinno być scentralizowane, powinna być tylko jedna, królewska mennica; bijąca jeden rodzaj monet;
- Kopernik uważał, że z chwilą wprowadzenia do obiegu nowej monety stara winna być wycofana;
- Kopernik chciał ustalenia takich samych ilości czystego srebra w wybijanych monetach, przez co dążył do zrównania wartości monety pruskiej z polską;
- Wszystkie rodzaje nowej monety powinny być puszczane w obieg jednocześnie.

Szelągi – toruński, gdański i elbląski

Mikołaj Kopernik – jako prekursor myśli ekonomicznej c.d.

- Kopernik w rękopisach opisywał również, jak powinien wyglądać model gospodarczy państwa. Jego wizja, jak na tamte czasy, również była postępową. Nie występowała w nim klasa feudałów, ale rzemieślnicy i nie nazwani imiennie twórcy „dostatku”, a więc ludzie pracy.
- Kopernik dostrzegł twórczą rolę pracy, i to nie w powstawaniu renty feudalnej, ale w tworzeniu dobrobytu całego kraju. **Podkreślał istotność rozwoju nauki i handlu w procesie bogacenia się kraju.** Wskazywał na niską efektywność gospodarki feudalnej i był zwolennikiem tzw. *osadnictwa czynszowego*, które sam stosował w praktyce jako administrator włości.
- Zmiany gospodarcze i ideologiczne, kształtowane przez feudalną szlachtę, która rozwijała system folwarczno-pańszczyźniany i stosowała gospodarczą politykę godzącą w interesy mieszczaństwa, zmieniły kierunek ekonomicznego rozwoju Polski i tym samym uwsteczniły ją w stosunku do państw zachodnich.

Taksa chlebowa Mikołaja Kopernika z 1531 r.

[illegible]

Lidzbark – polskie miasto kopernikańskie.
Perła Warmii.
Dziękuję za uwagę.

3. Widok Lidzbarka w XVII w. Według medziorytu z dzieła J. K. Hartkno-
cha. *Alt und neues Preussen*, Lipsk 1684